

İslâm Öncesi Arap Mitolojisi

Usta, İbrahim. *İslâm Öncesi Arap Mitolojisi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.

Merve Aktaş

Eser, “Önsöz”, “Giriş”ten sonra dört bölüm, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Dizin”den oluşmaktadır. Yazar “Önsöz” de Araplar’da mitoloji anlayışının olmadığı görüşünü reddetmek ve alanın bu konudaki boşluğunu doldurma amacıyla bu çalışmayı hazırladığını ifade etmiştir. Bu bölümde eserin içeriği açıklanmış ve sınırlı kaynak bulunduğu belirtilmiştir.

“Giriş” bölümünde mitolojinin Arap toplumundaki dayanakları açıklanmıştır. Mitoloji alanında akla ilk Yunan milletinin gelmesi ve Araplar’ın mitoloji geleneğinin sınırlı olmasının sebepleri beyan edilmiştir. Arap mitolojisinin etkilendiği kültürler hakkında bilgi verilmiş ve onların mitolojik figürlerinden kısaca bahsedilmiştir. Bu kısımda son olarak istifade edilen kaynak ve araştırmalar bir açıklama yapılmadan sıralanmıştır.

“Mitoloji Üzerine Deđerlendirmeler” adlı ilk bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk kısımda mit ve mitoloji kavramları açıklanmış, mitoloji teriminin farklı disiplinler tarafından yapılan tanımlarına yer verilmiştir. Mitlerin doğa olaylarının sebepleri, hayvanların kökeni, törenler ile örf ve âdet gibi konuları inceleyen, tarihi olayları açıklayan ve sadece maceraları anlatan ve eğlendirici mitler olarak üç ana bölüme ayrıldığı; ayrıca spesifik bağlamda daha çeşitli kısımlara da ayrıldığı ifade edilmiştir. Mitlerin efsane, destan ve masal ile olan ilişkilerine yer verilmiştir. İkinci kısımda ise ustûre ve esâtîr kelimelerinin kökeni üzerinde durulmuş, mitlerle olan bağlantısı açıklanmıştır.

“İkinci Bölüm” iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk kısımda Arap kelimesinin kökeni ve Araplar’ın soyu hakkında bilgi verilmiştir. Arabistan’ın coğrafî konumu, ekonomik hayatı, siyasî ve idarî yapısı, toplumsal değerleri, kültürel hayatı ve dinî inanışları kısaca açıklanmıştır. İkinci kısımda Araplar’ın Mısır, Sümer, Asur, Keldânî, Fars, İbrânî, Yunan ve Roma medeniyetleriyle olan ilişkilerine değinilmiştir.

“Arap Mitolojisi Üzerine Tartışmalar” başlıklı üçüncü bölümde ise Câhiliye kavramı açıklandıktan sonra Arap düşüncesinin Câhiliye dönemi ile başladığı ifade edilmiştir. Araplar’ın bu dönemde sözlü kültürlerinin gelişmiş olduğu ve şiir, ensâb ve eyyâmü’l-Arab gibi nesilden nesile aktarılan bir edebiyat kültürüne sahip oldukları belirtilmiştir. Bu

Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi Bölümü, İstanbul aktasmerve585@gmail.com
Graduate Student, Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic History, Istanbul/Turkey

*This article has been reviewed by at least one referee and scanned via a plagiarism software.
Bu makale en az bir hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.*

Aktaş, Merve. “İslâm Öncesi Arap Mitolojisi”. *Mutalaa* 3/1 (Haziran 2023), 24-25.

ORC ID: orcid.org/0000-0002-3635-5415
ROR ID: ror.org/02kswqa67
DOI: doi.org/10.5281/zenodo.8077395

Geliş tarihi: 10.01.2023
Kabul tarihi: 31.05.2023

bölümün ilk alt başlığında Arap aklını şekillendiren unsurlar incelenmiştir. Yazar, Fransız müsteşrik Jules Soury'nin "Araplar'ın karnı gibi kafaları da boştur." (s.49) düşüncesini eleştirerek, onların yaşamaya devam eden geleneklerinin Arap aklını oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu bölümün ikinci alt başlığında milletlerin hayal dünyasının yaşadıkları bölge ile bağlantılı olduğu ifade edilmiştir.

"Arap Mitolojisi Figürleri" başlıklı dördüncü bölümde incelenen toplumun mitolojisini oluşturan unsurlardan kâhinler, tanrılar, cin ve inanışları, tabiatüstü varlıklar, hayvanlar, kutsal yıldız ve gezegenler ile kutsal yer ve mekânlar incelenmiştir.

"Sonuç" bölümünde Araplar'ın da diğer milletler gibi mitoloji üretebildiği hatta onlardan geri sayılmayacak derecede olduğu ifade edilmiştir.

İbrahim Usta'nın bu çalışması İslâm öncesi Arap mitolojisini müstakil olarak ele alan akıcı ve sade bir dille yazılmış önemli bir eserdir. Çalışmanın ilk üç bölümünde genel olarak mitoloji kültüründen, Araplar'ın bu konuda hangi seviyede olduklarından bahsedilip bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Hacim olarak en geniş olan dördüncü bölümde ise Araplar'ın mitolojik figürleri; kahramanlar, kâhinler, tanrılar gibi bölümlere ayrılıp incelenerek konunun daha net anlaşılması sağlanmıştır. Çalışmanın bu olumlu yönlerini belirttikten sonra gözden kaçan bazı eksiklikler olduğunu belirtmeliyiz. Eserde birtakım tasnif hataları ve dipnot eksiklikleri mevcuttur. "Tanım, Kapsam ve İçerik Açısından Mitoloji" başlığı altında mitolojinin ortaya çıkışı ile ilgili teoriler aktarılırken masal ve destana dair bilgiler araya karışmış konunun bütünlüğü bozulmuştur (s. 20). Yine aynı kısımda siyasî ve idarî yapı işlenirken sadece Mekke yönetimine dair birkaç cümle yer verilmiştir (s. 33). Ancak Güney ve Kuzey Arabistan'da kurulan devletlerden hiç bahsedilmemiştir. Öte yandan eserin çalışma alanı Araplar'ın İslâm öncesi mitolojisi olmasına rağmen bazen konu dışına çıkmış ve İslâmî döneme ait bilgilere yer verilmiştir (Karşılaştırma için bk. s. 126-129, 137-139, 182).

Müellif çalışmanın amacını Araplarda mitolojinin olmadığı düşüncesini irdelemek ve alanın bu konudaki boşluğunu doldurmak olarak belirlemiştir. Eserin birçok yerinde Araplar'da mitoloji kültürünün gelişmemesinin sebeplerini açıklamış ve şöyle bir sonuca ulaştığını belirtmiştir: "Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan en olumsuz durum Arap mitolojisinin -diğer milletlerin aksine- daha az olmasıdır." (s. 203) Yazar böyle bir sonuca ulaştığını açıkladıktan iki sayfa sonra "Arap mitolojisi diğer milletlerin mitolojilerinden çok da farklı hatta az değil; bilakis tüm bu olumsuzluklara rağmen zengin sayılabilecek bir yapıya sahiptir" (s. 205) şeklinde bir ifade kullanmıştır. Müellif bu örnekten de anlaşılacağı üzere zaman zaman tezata düşmüştür.

Sonuç olarak bu eksikliklere rağmen Usta'nın çalışması İslâm öncesi Arap mitolojisinin müstakil olarak incelendiği önemli bir eserdir ve bu eserin konuya dair daha derin çalışmalar yapılmasına vesile olacağını düşünmekteyiz.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Merve Aktaş

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.